

Dariusz Adamczyk

Konotacje starotestamentalnej idei Reszty Izraela w odniesieniu do Kościoła z Ewangelii według świętego Mateusza

Mateusz w swojej eklezjologii przywołuje zagadnienie Izraela. Nazywa w ten sposób lud Boży, do którego zwraca się Jezus w swoim nauczaniu. Powołując się na proroctwo z Mi 5, 1, podkreśla, że Jezus będzie pasterzem ludu Bożego – Izraela (por. Mt 2, 6). Wskazuje tym samym na dawną wspólnotę wszystkich dwunastu pokoleń. Izrael jest celem misji Jezusa: „Jestem posłany [...] do owiec, które poginęły z domu Izraela” (15, 24). W tym samym celu rozsyła apostołów po kraju (por. 10, 6). Jednak Izrael w większości okazał się winnicą nieprzynoszącą oczekiwanego owocu (por. 21, 33-46). Nie skorzystali oni z zaproszenia na ucztę królewską (por. 22, 1-8)¹.

W Ewangelii Mateusza zostało uwypuklone istnienie i trwałość założonej przez Jezusa wspólnoty. Bóg chce, aby „wszyscy ludzie zostali zbawieni” (1 Tm 2, 4). W Mt 24, 21 czytamy o wielkim ucisku. Jezus mówi, że „gdyby ów czas nie został skrócony, nikt by nie ocalał. Lecz z powodu wybranych ów czas zostanie skrócony” (w. 22). Wybrani, to Reszta ocalona przed nadchodzącym sądem. Stanowi ona podstawowy element nadziei biblijnej². Ewangelista zauważa, że nie wszyscy Żydzi odrzucili Jezusa. Wszyscy ubodzy w duchu przyjęli Go. Stali się w ten sposób załączkiem odnowionego Izraela, wiernego przymierzu³. Jest to Reszta Izraela, o której pisali prorocy w Starym Testamencie.

Starotestamentalna idea Reszty Izraela

Idea Reszty w Starym Testamencie pojawia się bardzo wcześnie. Już w Rdz 6, 8; 7, 1. 5. 23 jest mowa o sprawiedliwych ocalonych przez Jahwe z niszczącego wszystko potopu. Józef pełni szczególną rolę wobec najbliższej rodziny i swego ludu. Przyznaje on: „Bo dla waszego ocalenia od

¹ Por. S. GADECKI, *Wstęp do Ewangelii synoptycznych*, Gniezno 1995, s. 81n.

² Por. F. DREYFUS, *Reszta*, [w:] *Słownik Teologii Biblijnej*, red. nac. X. Leon-Dufour, tł. i oprac. K. Romaniuk, Poznań 1990, s. 853.

³ Por. S. GADECKI, *Wstęp do Ewangelii synoptycznych*, dz. cyt., s. 82n.

śmierci Bóg wysłał mnie tu przed wami [...] aby wam zapewnić potomstwo na ziemi i abyście przeżyli dzięki wielkiemu wybawieniu” (Rdz 45, 5. 7)⁴.

Idea Reszty przewija się w nauczaniu proroków. Otrzymuje przez to coraz bogatszą treść. Prorocy sprzed niewoli babilońskiej niemal zawsze łączą pojęcie Reszty z sądem i karą. W 1 Krl 19, 15-17 znajduje się polecenie Jahwe dla proroka Eliasza. Jahwe obiecuje Eliaszowi: „Zostawię jednak w Izraelu siedem tysięcy takich, których kolana nie ugięły się przed Baalem i których usta go nie ucałowały” (1 Krl 19, 18). Oznacza to Resztę Izraela⁵.

Prorok Amos także mówi o Reszcie Izraela. Liczne doświadczenia tego narodu spowodowały jego zdziesiątkowanie. Dlatego Amos nawołuje: „Szukajcie dobra, a nie zła, abyście żyli. Wtedy Pan, Bóg Zastępów, będzie z wami, tak jak to mówicie. Mieście w nienawiści zło, a miłujcie dobro! Wymierzajcie w bramie sprawiedliwość! Może ulituje się Pan, Bóg Zastępów, nad Resztą pokolenia Józefa” (Am 5, 14 n). Resztą są zdziesiątkowani karami mieszkańcy państwa północnego⁶. W innym miejscu Amos mówi: „Tak jak pasterz z lwiej paszczy ratuje tylko dwie nogi albo koniec ucha, tak nieliczni uratowani będą synowie Izraela” (Am 3, 12)⁷.

Idea Reszty Izraela stanowi też jedną z myśli przewodnich prorocत्व Izajasza. „Gdyby nam Pan Zastępów nie zostawił Reszty, stalibyśmy się jak Sodoma, podobni byłibyśmy Gomorze” (Iz 1, 9; por. 4, 3; 6, 13). „Bo choćby lud twój, o Izraelu, był jak piasek morski, Reszta z niego powróci” (10, 22). „W owym dniu Pan Zastępów będzie koroną chwały i ozdobnym diademem dla Reszty swego ludu” (28, 5). „Reszta ocalałych z domu Judy ponownie zapuści w głąb korzenie i w górze wyda owoce. Albowiem z Jeruzalem wyjdzie Reszta i z góry Syjonu garstka ocalałych” (37, 31 n). Reszta Izraela jest zatem dziełem samego Jahwe (por. 4, 2).

Izajasz w pierwszym rozdziale zapowiada karę, jaką Bóg ześle na lud za to, że „opuścili Pana, wzgardzili Świętym Izraela” (1, 4). Zaraz potem następuje jednak obietnica, że nie cały Izrael poniesie karę. „Córa Syjonu ostała się jak chatka w winnicy, jak szałas w ogrodzie warzywnym, jak miasto obleżone” (1, 8)⁸. Przeznaczeniem i powołaniem Córy Syjonu jest udział

---

⁴ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, Wrocław 1995, s. 147.

⁵ Por. L. STACHOWIAK, *Historia i eschatologia u proroków*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 1 (1971), s. 91n.

⁶ Por. tamże, s. 92.

⁷ Por. J. S. SYNOWIEC, *Prorocy Izraela, ich pisma i nauka*, Kraków 1995, s. 55; A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 147.

⁸ Por. *Księga Izajasza. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, cz. 1: 1-39, oprac. L. Stachowiak, Poznań 1996, s. 110nn.

w świętości (por. 4, 3). Jedynym oparciem będzie dla niej wiara (por. 10, 20). Tylko w ten sposób uniknie kary (por. 7, 9; 28, 16)⁹.

W Iz 8, 16-18 czytamy, że wokół proroka Izajasza gromadzi się grupa uczniów. Są to „ubodzy” (por. 14, 32)¹⁰, którzy stanowią zaczątek tej grupy. Sofoniasz podaje sto lat później: „I zostawię pośród ciebie lud pokorny i biedny, a szukać będą schronienia w imieniu Pana. Reszta Izraela nie będzie czynić nieprawości ani mówić kłamstwa. I nie znajdzie się w ich ustach zwodniczy język, gdy paść się będą i wylegiwać, a nie będzie nikogo, kto by ich przestraszył” (So 3, 12 n)¹¹. Można z tego wnioskować, że Reszta Izraela zgromadzi się przy Mesjaszu. Będzie On głową i chwałą Reszty. Owa Reszta nawróci się do Boga Mocnego (por. Iz 10, 21). Z treści Iz 9, 5 wynika, że Bogiem Wszechmocnym jest Mesjasz. Pojawi się On wewnątrz ludu Bożego¹².

W szóstym rozdziale Księgi Izajasza opisana jest wielka wizja. Dokonuje się oczyszczenie proroka z inicjatywy Boga. Nie jest to efekt wysiłku człowieka¹³. Podobnie dzięki łasce Bożej dokonuje się nawrócenie Izraela. Ma ono doprowadzić do ustanowienia świętej Reszty. To nawrócenie także nie może być dziełem samego człowieka. Świętość ze swej istoty jest przywilejem Boga. Aby człowiek mógł skorzystać z tego przywileju, musi spełnić niezbywalny warunek. Człowiekowi potrzebna jest wiara: „Jeżeli nie uwierzycie, nie ościecie się” (Iz 7, 9)¹⁴.

Podobny kontekst konieczności wiary towarzyszy zapowiedzi przyjścia Emmanuela (por. Iz 7, 14; 8, 8, 10) oraz zapowiedzi ustanowienia nowego ludu Bożego (por. 9, 1-16). Ten nowy lud Boży odnowi w sobie dawną wierność i swoje nadzieje złoży w Jahwe (por. 10, 20n). Pozostali natomiast (niewierni) zginą w katastrofach zapowiadanych przez proroka¹⁵. Motyw wiary jako kryterium tworzenia Reszty znajdujemy też w mesjańskiej wypowiedzi o kamieniu węgielnym. „Przeto tak mówi Pan Bóg: Oto Ja kładę na Syjonie kamień, kamień dobrany, węgielny, cenny, do fundamentów założony. Kto wierzy, nie potknie się” (Iz 28, 16)¹⁶. Choć Izajasz w symbolu kamienia przedstawia Mesjasza, to jednak trzeba pamiętać,

---

⁹ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 148; J. S. SYNOWIEC, *Prorocy Izraela, ich pisma i nauka*, dz. cyt., s. 55.

¹⁰ Por. *Księga Izajasza*, dz. cyt., cz. 1: 1-39, s. 295.

¹¹ Por. J. S. SYNOWIEC, *Prorocy Izraela, ich pisma i nauka*, dz. cyt., s. 179n.

¹² Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 148.

¹³ Por. *Księga Izajasza*, dz. cyt., cz. 1: 1-39, s. 172nn.

¹⁴ Por. tamże, s. 192n; A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 148.

¹⁵ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 148.

¹⁶ Por. *Księga Izajasza*, dz. cyt., cz. 1: 1-39, s. 402nn.

że kamień ten jest fundamentem pewnej metaforycznej budowli, która oznacza jakąś zbiorowość (por. 2, 5n; 5, 7)¹⁷.

W tekście z Iz 28, 16 budowla oznacza pewną wspólnotę, która charakteryzuje się wiarą. Ta jej cecha odróżnia ją od wszystkich, którzy w niebezpieczeństwie biorą pod uwagę tylko środki doczesne. Tą budowlą zapowiadaną przez Izajasza jest grupa wierzących, czyli Reszta. Kamień zaś węgielny jest członkiem owej zbiorowości jako integralna część budowli. Izajasz ma tu na myśli Mesjasza, co potwierdza w słowach: „Kto wierzy, nie potknie się”. Cechą charakterystyczną postawy ludu wobec Mesjasza jest całkowite oparcie się na Boga. Resztą będą ci, którzy wobec przyszłego Mesjasza przyjmą postawę religijną. Budowla z Księgi Izajasza jest zatem strukturą religijną. Członkowie tej wspólnoty odróżniają się od społeczności doczesnej poprzez wiarę. Tak ukształtowana Reszta będzie jedynym depozytariuszem nadziei religijnych Izraela¹⁸.

W tym samym czasie, co prorok Izajasz, żyje Micheasz¹⁹. Dla niego Reszta jest oczyszczonym ludem z czasów mesjańskich. Stanie się on potężnym narodem: „Zaprawdę zgromadzę ciebie całego, Jakubie! Zbiorę w jedno Resztę Izraela, umieszczę go razem jak owce w ogrodzeniu, jak trzodę w środku pastwiska, i będzie gwarno z powodu mnóstwa ludzi” (Mi 2, 12); „Chromych uczynię Resztą, a wyrzutek – narodem mocnym. I będzie królował Pan nad nimi na górze Syjon, odtąd i aż na zawsze” (4, 7). Bóg oddali nieprawości i odpuści występki „Reszcie dziedzictwa” (7, 18)²⁰.

U proroków Reszta oznacza tę część narodu, która ocalała z kary Jahwe. W tym sensie czytamy o „Reszcie Izraela” (Iz 4, 2; por. Jr 6, 9; Mi 3, 12; So 3, 13), o „Reszcie Jakuba” (Mi 5, 6n), o „Reszcie Józefa” (Am 5, 15) oraz o „Reszcie Judy” (Jr 40, 15; 42, 15)²¹. U proroka Jeremiasza wydaje się, że następuje przemiana rozumienia pojęcia Reszty. Jeremiasz utożsamia Resztę z małą grupą ludzi. Jak wynika z treści Jr 40, 11 i 42, 15, Jeremiasz ma na myśli członków pokolenia Judy. Uniknęli oni deportacji i zostali w Ziemi Świętej. Z innego tekstu (Jr 24, 1-10) wynika natomiast, że w głębszym przekonaniu proroka dziedzicami obietnic mesjańskich będą właśnie ci, którzy zostali deportowani. Nie nazywa ich jednak Resztą. A nawet przeciwstawia

---

¹⁷ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 148.

¹⁸ Por. tamże, s. 148n.

¹⁹ Por. J. S. SYNOWIEC, *Prorocy Izraela, ich pisma i nauka*, dz. cyt., s. 167.

²⁰ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 149; F. DREYFUS, *Reszta*, art. cyt., s. 854.

²¹ Por. L. STACHOWIAK, *Historia i eschatologia u proroków*, art. cyt., s. 91.

ich Reszcie, aby podkreślić, że owa tworząca się nowa zbiorowość nie będzie związana ze społecznością jakiegos jednego narodu²².

„W owych dniach i w owym czasie – wyrocznia Pana – będą szukać winy Izraela, lecz jej nie będzie; grzechu Judy – ale go nie znajdą. Przebaczę bowiem tym, których zachowam przy życiu” (Jr 50, 20; por. So 3, 12). Prorok stwierdza, że Jahwe ocali pewną Resztę Izraela oraz udzieli jej przebaczenia win. W tym teologicznym pojęciu Reszty można stwierdzić linię rozwojową w kierunku ponadhistorycznym, ku przyszłemu odnowieniu. Prorocy pod koniec okresu monarchii rozumieją Resztę jako wygnańców judzkich w Babilonii (por. Jr 23, 3; 31, 3). Dla późniejszych proroków Resztą są ci, którzy powrócili z wygnania, aby rozpocząć nowe życie w kraju (por. Za 8, 6. 11n)²³. W teologii Jeremiasza pojawia się temat przejścia do Nowego Przymierza (por. 31, 31-34). Dla nowo tworzącego się ludu pozytywnym efektem związanym z Nowym Przymierzem będzie poznanie prawdziwego Boga i ścisła więź z Jahwe (por. 24, 7; 32, 39n). Ta refleksja Jeremiasza ułatwia zrozumienie szczególnej pozycji Kościoła jako ludu Bożego Nowego Przymierza w stosunku do Starego Testamentu²⁴.

Prorok Ezechiel zapowiadał, że tylko sprawiedliwi ocaleją (por. Ez 9, 4n). Rozumiał jednak, że ocaleni z doświadczeń dziejowych nie są lepsi od tych, co umarli. Odróżnił on aktualne, tragiczne wydarzenia Izraelitów od sądu, który nadejdzie w przyszłości. Dopiero wtedy nastąpi oddzielenie Reszty świętych od niewiernych²⁵ (por. 20, 35-38; 34, 17-20). Ową Resztę Ezechiel identyfikuje z nowym Izraelem. Bóg da mu serce i nowego ducha (por. 11, 19). Zawrze też z tym ludem Nowe Przymierze (por. 11, 20; 14, 11). Będzie to przymierze wieczne (por. 16, 60-62), oparte na pokoju (por. 34, 25; 37, 26)²⁶.

Podstawowe zadanie Reszty wynikające z samej jej istoty dotyczy świadczenia o odwiecznej miłości Boga do ludzi, a także o sprawiedliwości Boga, który wymierza karę za grzechy (por. Ez 14, 22). Inny aspekt posłannictwa Reszty jest związany z realizacją obietnic mesjańskich w Bożym planie zbawienia. Trwanie Reszty jest dowodem niezmienności obietnic mesjańskich. Realizują się one w tej części ludu Bożego Starego Testamentu.

Jeremiasz w obrazie pasterza i trzody (23, 1-6) przekazuje, że Jahwe obiecał pozbiierać „Resztę owiec” ze wszystkich krajów. Wzbudzi im też pasterzy. U proroka Deutero-Izajasza Reszta występuje pod nazwą Izraela jako Sługi Jahwe, w którym Bóg będzie rozślawiony (Iz 49, 3). Wynika

²² Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 149.

²³ Por. L. STACHOWIAK, *Historia i eschatologia u proroków*, art. cyt., s. 92.

²⁴ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 149.

²⁵ Por. A. ŚLIWIŃSKI, *Idea Ludu Bożego we współczesnej ekklezjologii*, Pelplin 1974, s. 34nn.

²⁶ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 149n.

z tego, że Reszta posiada szczególną misję do spełnienia. Tym posłannictwem jest zgromadzenie całego Izraela (por. 49, 5a)²⁷.

W przepowiadaniu proroków Starego Testamentu na temat Reszty Izraela można wyróżnić Resztę historyczną (por. Am 5, 15; Iz 37, 4; Jr 6, 9) oraz Resztę eschatologiczną (por. Mi 5, 6; So 3, 12; Iz 4, 4; 10, 22; 28, 5; Jr 23, 3). Reszta historyczna oznacza tę część społeczności narodu izraelskiego, która uniknie nieszczęść dziejowych w historii narodu wybranego Starego Testamentu. Reszta zaś eschatologiczna to społeczność, która osiągnie zbawienie w dniu ostatecznym. Tylko tę grupę można określić jako świętą Resztę²⁸.

W ramach tej świętej Reszty jawi się coraz wyraźniej postać, która jest uosobieniem i ucieleśnieniem jej przeznaczenia. Ten ktoś przez swoją śmierć wypełni ostatecznie misję powierzoną Reszcie (por. Iz 52, 13-15; 53, 1-12). Do owej Reszty będzie należał nie tylko Izrael, ale też poganie. Historyczna Reszta musi jeszcze zostać poddana oczyszczeniu. W ramach wiernej Reszty muszą się bowiem zrealizować przepowiednie mesjańskie i obietnice eschatologiczne²⁹.

Reszty nie stanowi cały lud Izraela. Przynależą do niej ci, którzy są prawi i czystego serca (por. Ps 73, 1). To pojęcie nie jest zatem związane z małą liczbą ludzi. Nie odnosi się ono też do jakiejś konkretnej grupy społecznej. Chodzi tu o nowy Izrael pod względem jakościowym. W nim dokonuje się wewnętrzna przemiana człowieka pod wpływem działania Boga. Jest to Izrael duchowy. Są w nim zgromadzone wszystkie narody rozproszone i nawrócone. Ten nowy Izrael będzie istniał po ostatecznym unicestwieniu zła przez Boga. Reszta jest zatem swoistą wspólnotą żyjącą w bojaźni Bożej i korzystającą z Jego błogosławieństw³⁰.

Według proroków Starego Testamentu Resztę stanowią ci, którzy pokładają nadzieję w Jahwe. Jest to wspólnota eschatologiczna. W związku z tym nie ulega wątpliwości, że Jezus kontynuuje historię zbawienia. Jego życie i działalność świadczą o kształtowaniu i gromadzeniu wokół siebie ludu Bożego, który odpowiada postawą wiary na Jego misję. Głosi On ewangelię Bożą (por. Mk 1, 14). Daje do zrozumienia, że w Nim realizują się zapowiedzi mesjańskie Starego Testamentu. W osobie Jezusa wypełnia się zatem królestwo Boże, zgodnie z obietnicą Boga w Starym Testamencie. Jezus widzi sens swojej działalności w utworzeniu nowego i wiecznego

---

²⁷ Por. tamże, s. 150.

²⁸ Por. F. DREYFUS, *Reszta*, art. cyt., s. 854.

²⁹ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 150n.

³⁰ Por. tamże, s. 151.

przymierza między Bogiem a ludźmi. Pozostaje zatem wierny logice Starego Przymierza, kontynuuje owo przymierze i wypełnia je³¹.

Idea wiernej Reszty występuje w wielu miejscach Nowego Testamentu. W Ewangelii Mateusza ślad na temat Reszty Izraela znajdujemy w stwierdzeniu: „z tych kamieni może Bóg wzbudzić dzieci Abrahamowi” (3, 9). Idea Reszty występuje też w obrazie oczyszczenia omlotu: „Ma On wiejadło w rękę i oczyści swój omlot: pszenicę zbierze do spichlerza, a plewy spali w ogniu nieugaszonym” (3, 12). Ta sama idea jest obecna w przypowieści o uczcie weselnej, którą Jezus kończy słowami: „Bo wielu jest powołanych, lecz mało wybranych” (22, 14)³².

W Ewangelii Łukasza Reszta jest określana jako „mała trzódka”. Tak jest określana pierwsza społeczność chrześcijańska, niewielka pod względem liczebności. Jednakże Bóg bardzo ją sobie upodobał. Zamierza On dać jej królestwo (por. 12, 32). Niczego więc jej członkowie nie muszą się obawiać. Nic „nie zdoła ich odłączyć od miłości Boga” (Rz 8, 39)³³.

W Ewangelii Jana Resztą są ci, którzy przyjęli Słowo i stali się dziećmi Bożymi (por. J 1, 11n). Święty Paweł przedstawił ideę wiernej Reszty w ramach nauki o Kościele. Według Pawła Kościół jest rzeczywiście nowym ludem Bożym. Potwierdza to cytaty ze Starego Testamentu, którymi często się posługuje, zwłaszcza w Rz 9-11³⁴. W teologii świętego Pawła jest widoczny dynamizm obietnicy zbawienia. Jej przedłużeniem i realizacją w Nowym Testamencie jest Kościół. To, co w Starym Testamencie było określane jako „społeczność Jahwe” (1 Krn 28, 8), „społeczność Boża” (Ne 13, 1), „zgromadzenie Jahwe” (Mi 2, 5), „zebranie ludu Bożego” (Sdz 20, 2), Paweł określa jako „Kościół Boży” (1 Kor 1, 2; 10, 32; 11, 22; 2 Kor 1, 1) albo po prostu jako „Kościół” (1 Kor 12, 28)³⁵.

Starotestamentalna idea ludu Bożego zostaje przejęta w Nowym Testamencie. Występuje ona wyraźnie w 1 P 2, 9n: „Wy zaś jesteście wybranym plemieniem, królewskim kapłaństwem, narodem świętym, ludem Bogu na własność przeznaczonym, abyście ogłaszali dzieła potęgi Tego, który was wezwał z ciemności do przedziwnego swojego światła, wy, którzyście byli nie-ludem, teraz zaś jesteście ludem Bożym, którzyście nie dostąpili miłosierdzia, teraz zaś jako ci, którzy miłosierdzia doznali”. Owa idea zostaje też potwierdzona w innych miejscach (por. 2 Kor 6, 16; Hbr 8, 10). Kościół

³¹ Por. tamże.

³² Por. tamże, s. 152.

³³ Por. K. ROMANIUK, A. JANKOWSKI, L. STACHOWIAK, *Komentarz Praktyczny do Nowego Testamentu*, t. 1, Poznań-Kraków 1999, s. 346.

³⁴ Por. E. SZYMAŃEK, *Wykład Pisma świętego Nowego Testamentu*, Poznań 1990, s. 368.

³⁵ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 152.

jest rzeczywiście ludem Bożym. Święty Paweł wskazuje, że czerpie on sens swojego istnienia ze świętej Reszty jako reprezentanta prawdziwego Izraela. Owa Reszta była nośnikiem Bożych obietnic zbawczych, a następnie uwierzyła w Jezusa (por. Rz 9-11)³⁶.

W Starym Testamencie lud Boży był wybrany przez Jahwe. Z tego tytułu Izrael stawał się ludem świętym. Podobnego wyboru dokonywał Jezus Chrystus. Cała Jego działalność polegała na głoszeniu królestwa obiecane go przez Boga swojemu ludowi. Jezus domaga się od swoich słuchaczy przyjęcia Jego słowa. W ten sposób gromadzi tych, którzy inaugurują i tworzą królestwo Boże³⁷.

Kościół w Ewangelii Mateusza jako nowy lud Boży

Jednym z głównych wątków teologicznych w Ewangelii Mateusza jest temat Kościoła. Ta idea przenika całe dzieło Mateusza. W eklezjologii Mateusza istnieje wyraźna relacja między Izraelem, królestwem niebieskim i Kościołem. Temat Izraela jest przedstawiony w pierwszej Ewangelii kanonicznej dwuaspektowo. Pierwszy aspekt to polemika z niewiernym Izraelem, krytyka partykularyzmu, skrajnego legalizmu i przesadnej dumy z przynależności do narodu wybranego. Zajmuje to w Ewangelii Mateusza wiele miejsca. Aspekt drugi, pozytywny dotyczy przesłania Ewangelii o tym, że miejsce niewiernego Izraela zajmuje prawdziwy Izrael, którym jest nowy lud Boży, Kościół Jezusa³⁸.

Odrzucenie starego ludu Bożego

W przypowieści o przewrotnych dzierżawcach winnicy (Mt 21, 33-46) została najmocniej wyrażona krytyka starego ludu Bożego. Przypowieść ta kończy się konkluzją: „Dlatego powiadam wam: Królestwo Boże będzie wam zabrane, a dane narodowi, który wyda jego owoce” (w. 43). Mateusz wyraźnie nawiązuje w tej przypowieści do Izajaszowej perykopy o winnicy (Iz 5, 1-7; Mt 21, 33). Izajasz odnosi te słowa do „domu Izraela”, który jest winnicą Pana Zastępów. Cały lud przyniósł kwaśne grona zamiast spodziewanych szlachetnych owoców. Mateusz, nawiązując do tych słów proroka,

---

³⁶ Por. tamże, s. 153; J. SZLAGA, *Chrystus i Apostołowie jako fundament Kościoła*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 1 (1971), s. 128.

³⁷ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 155.

³⁸ Por. J. KUDASIEWICZ, *Teologia Ewangelii synoptycznych*, Lublin 1986, s. 84; J. KUDASIEWICZ, *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*, Ząbki 1999, s. 210; J. KUDASIEWICZ, *Starotestamentalne motywy w eklezjologii Mateusza*, [w:] *Świata prawdy Bożej*, red. E. Szewc, Łódź 1996, s. 139nn.

wskazuje na cały naród Izraelski, któremu będzie zabrane królestwo Boże, a nie tylko na jego przywódców³⁹.

Przypowieść dotyczy zastąpienia dawnego ludu nowym ludem. Świadczą o tym paralelne wyrażenia: „od was zabrane” i „dane narodowi”. Izrael miał prawo do królestwa Bożego jako naród wybrany i szczególna własność Boga (por. Wj 19, 5; Pwt 7, 6). Chodzi o królestwo obecne, które dotąd było w posiadaniu Izraela, nie zaś o królestwo przyszłe, eschatologiczne. Znakiem odebrania narodowi wybranemu tego królestwa i jego dóbr jest zburzenie Jerozolimy i utrata samodzielności narodowej. Mateusz wskazuje na konsekwencję odrzucenia Bożego Mesjasza przez lud Starego Przymierza. Jest nią ustanowienie nowego ludu (por. Mt 21, 43). Ewangelista na oznaczenie tego nowego ludu używa greckiego rzeczownika ἔθνος, a nie λαός. Klasyczne określenie λαός, używane w Starym Testamencie na oznaczenie ludu Bożego, w Ewangelii Mateusza ma zabarwienie negatywne (por. 2, 4; 21, 23; 26, 3. 47; 27, 1)⁴⁰.

Przeciwstawienie między starym a nowym ludem widać też wyraźnie w przypowieści o uczcie królewskiej (Mt 22, 1-14). Mateusz wprowadza tu ideę zburzenia Jerozolimy: „Na to król uniół się gniewem. Posłał swe wojska i kazał wytracić owych zabójców, a miasto ich spalić” (w. 7). Jest to rozumiane jako kara za odrzucenie Bożego wysłannika. W przypowieści zawarty jest też motyw misji skierowanej do pogan: „Idźcie więc na rozstajne drogi i zaprosicie na ucztę wszystkich, których spotkacie” (w. 9). Celem owej misji było powiększenie nowego ludu⁴¹.

Najwyraźniej akcent krytyki starego ludu został ukazany w procesie przed Piłatem. Za Jezusem, sprawiedliwym, wstawa się żona Piłata, poganika. Lud izraelski natomiast domaga się Jego śmierci (por. Mt 27, 19-26). Piłat nie chce wziąć odpowiedzialności za śmierć Jezusa. Według Mateusza tę odpowiedzialność bierze na siebie cały lud: „A cały lud zawołał: «Krew Jego na nas i na dzieci nasze»” (w. 25). To zawołanie posiada głębszy sens teologiczny. Jest ono echem formuły sakralnej, która jest wyrazem brania odpowiedzialności za własne czyny. W tekście Mateusza można znaleźć wymowny paralelizm do słów z Jr 26, 14n. Prorok, podobnie jak Jezus, jest w rękach wrogów. Zachowuje godną postawę mimo grożącego mu niebezpieczeństwa. W czasie męki wyznaje: „Wiedźcie jednak dobrze, że jeżeli mnie zabijecie, krew niewinnego spadnie na was, na to miasto i na

³⁹ Por. J. KUDASIEWICZ, *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*, dz. cyt., s. 211.

⁴⁰ Por. tamże, s. 211.

⁴¹ Por. tamże, s. 211; J. KUDASIEWICZ, „*Królestwo Boże będzie wam zabrane, a dane narodowi, który wyda jego owoc*”, „*Roczniki Teologiczne*” 1 (1994), s. 79-84; K. ROMANIUK, A. JANKOWSKI, L. STACHOWIAK, *Komentarz Praktyczny do Nowego Testamentu*, dz. cyt., t. 1, s. 129nn.

jego mieszkańców” (Jr 26, 15). Mateusz także wskazuje, że za przelanie krwi niewinnego i sprawiedliwego Jezusa spadnie kara na cały lud, który świadomie przyjmuje tę odpowiedzialność⁴².

Mateusz interpretuje śmierć Jezusa przez porównanie ze śmiercią proroków. Lud i jego przywódcy odrzucają Jezusa. Podobny był los proroków w historii Izraela. Naród wybrany w czasach Starego Testamentu wielokrotnie odrzucał wysłanników Jahwe. Szczytem tej historii było odrzucenie Jezusa. Refleksja Mateusza zawiera teologiczne ujęcie historycznej rzeczywistości Przymierza. Jednak Jezus nie jest tylko jednym z proroków. Jest On Synem Bożym. Został posłany do ludu Izraela jako Mesjasz i Zbawiciel (por. Mt 1, 16. 21). Odrzucenie Jezusa jest więc krytycznym wyborem, którego następstwem jest zmiana biegu dziejów zbawienia. Śmierć Jezusa i Jego zmartwychwstanie to punkt zwrotny w całej historii świętej. Jest to zapoczątkowanie nowego, definitywnego zbawienia. Odrzucenie Jezusa przez lud izraelski oznacza utratę jego wyłącznego prawa do bycia ludem Bożym. Ów przywilej został dany nowemu ludowi, czyli temu, który wyda owoce królestwa (por. Mt 21, 43)⁴³.

Kościół jako nowy Izrael

Dla Mateusza było rzeczą ważną ukazanie Kościoła w relacji do Izraela jako narodu wybranego⁴⁴. Ewangelista widzi w temacie ludu Bożego kontynuację ekonomii zbawienia. Kościół jako nowy lud Boży w pełni zasługuje na miano prawdziwego Izraela. Świadczyć ma o tym zjednoczenie jego członków z Bogiem przez chrzest oraz posłuszeństwo Bogu⁴⁵.

W swoim nauczaniu Jezus zwraca się do całego Izraela. Spotyka się jednak z niewiernością znacznej części narodu wybranego. Wiąże się więc z tymi, którzy mają stanowić zaczątek nowego Izraela. Ta społeczność odpowiednio ukształtowana i wewnętrznie przemieniona stanie się Jego Kościołem (por. Mt 16, 18)⁴⁶. Odnowiony Izrael stanowi początek nowego ludu Bożego. Kościół jest kontrastem dla dawnego, niewiernego ludu. Użyty przez Mateusza termin ἐκκλησία na jego oznaczenie wskazuje na

---

⁴² Por. J. KUDASIEWICZ, *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*, dz. cyt., s. 212n.

⁴³ Por. tamże, s. 214; K. ROMANIUK, A. JANKOWSKI, L. STACHOWIAK, *Komentarz Praktyczny do Nowego Testamentu*, dz. cyt., t. 1, s. 128.

⁴⁴ Por. A. PACIOREK, *Ewangelie synoptyczne. 2: Ewangelia według świętego Mateusza*, Tarnów 2002, s. 121.

⁴⁵ Por. J. KUDASIEWICZ, *Teologia Ewangelii synoptycznych*, dz. cyt., s. 86.

⁴⁶ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 151n.

wspólnotę mesjaniczną jako odrębną od wspólnoty starotestamentowej. Taki sens ma powiedzenie Jezusa do Piotra: „Kościół mój” (Mt 16, 18)⁴⁷.

Jednak istnieje łączność między Izraelem w Starym Testamencie i Kościołem. Ten nowy Izrael powstaje na łonie dawnej żydowskiej wspólnoty narodowej i religijnej. Posłuszni głosowi Jezusa Żydzi stają się fundamentem Kościoła, nowego ludu Bożego. W tym sensie Kościół jest kontynuacją dawnego Izraela, mimo że będzie się składał jeszcze z innych narodów. Nauczaniu Jezusa dał posłuch prawdziwy Izrael. W Mt 2, 6 znajdujemy proroctwo z Mi 5, 1 odnoszące się do Dawida. Mateusz używa w nim słowa „lud” na oznaczenie prawdziwego ludu Bożego. Jest to zapowiedź powstania zgromadzenia (ἐκκλησία)⁴⁸.

Kościół jest zgromadzeniem wierzących w Jezusa Chrystusa. W tej wspólnocie zostało przyjęte dzieło zbawienia dokonane przez Chrystusa. Adresatami Jezusa byli przede wszystkim Izraelici. Jego działanie miało charakter historiozbowczy. Wpisuje się On w ramy dłuższej historii. Jego działanie było oczekiwane. Z perspektywy historii zbawienia było konieczne, aby Jezus wypełnił swoje zadanie właśnie w Izraelu. Zbawcza wola Jezusa była skierowana do Izraela. Izrael był Jego „Kościołem”. Był to lud, który miał zostać powołany na nowo do królestwa Bożego⁴⁹.

Działalność Jezusa była ukierunkowana na cały Izrael. Temu ludowi groził sąd i potrzebował on nawrócenia. Izraelitów nie mogło ocalić od nadchodzącego sądu powoływanie się na przynależność do narodu wybranego. Jan Chrzciciel radykalnie zakwestionował znaczenie pochodzenia od Abrahama. Stwierdza on lapidarnie, że Bóg może Abrahamowi wzbudzić potomstwo nawet z kamieni (por. Mt 3, 9; Łk 3, 8). Postawa Jezusa pozostaje w tej kwestii zgodna z postawą Jana Chrzciciela. Dla Jezusa pierwszeństwo ma jednak obietnica wywołującego królestwa Bożego. Jest ona przeznaczona dla całego narodu. To dlatego Jezus nadaje idei sądu odmienny kształt. W Łk 13, 1-5 znajdujemy naglące wezwanie do nawrócenia ze względu na grożące powszechne niebezpieczeństwo. Jezus wzywa do podjęcia natychmiastowych działań. Podaje przykład owych Galilejczyków i mieszkańców Jerozolimy. Jednak trzeba ten przykład odnieść do siebie i wyciągnąć właściwe wnioski. Wezwanie do nawrócenia Jezus kieruje do całego Izraela, który w tym przykładzie został podzielony na Galileę i Jerozolimę⁵⁰.

---

⁴⁷ Por. W. J. HARRINGTON, *Klucz do Biblii*, Warszawa 1984, s. 419; K. ROMANIUK, A. JAN-KOWSKI, L. STACHOWIAK, *Komentarz Praktyczny do Nowego Testamentu*, dz. cyt., t. 1, s. 97n.

⁴⁸ Por. S. GADECKI, *Wstęp do Ewangelii synoptycznych*, dz. cyt., s. 83n.

⁴⁹ Por. M. BEDNARZ, *Ewangelie synoptyczne*, Tarnów 1996, s. 226; J. GNILKA, *Pierwsi chrześcijanie. Źródła i początki Kościoła*, Kraków 2004, s. 222n.

⁵⁰ Por. J. GNILKA, *Pierwsi chrześcijanie. Źródła i początki Kościoła*, dz. cyt., s. 225n.

W innych przypowieściach Jezusa skierowanych do całego narodu też jest mowa o sądzie. W tekście z Mt 12, 41n adresatami słów Jezusa jest „to plemię”. Powodem ostrej nagany jest odrzucenie daru zbawienia przez „to plemię”. Zostało to jednoznacznie podkreślone w słowach: „więcej niż Salomon” i „więcej niż Jonasz”. Sąd nad „tym plemieniem” przeprowadzą ludzie z Niniwy i legendarna królowa z Południa (por. 1 Krl 10, 1-13; 2 Krn 9, 1-12). To oni na sądzie powstaną przeciw „temu plemieniu” jako świadkowie. Niniwici nawrócili się w ostatnim momencie i uniknęli sądu. Królowa z Południa podjęła wielki trud, aby posłuchać mądrości Salomona, największego mędrca. Odpowiedzialność Izraela polega na tym, że nie przyjął większego niż tamci daru zbawienia⁵¹. Następstwem odrzucenia owego ofiarowanego przez Jezusa daru jest sąd (por. Mt 11, 21-24; Łk 10, 13-15).

Izraelici jako naród wybrany, odrzucając Dobrą Nowinę głoszoną przez Jezusa Mesjasza, utracili najgłębszą rację swojego istnienia. Jezus dokonuje więc nowego wyboru. Zawiera Nowe Przymierze z nowym ludem. Jego początkiem są uczniowie i grono Dwunastu. Ci, którzy uwierzyli w posłannictwo Mesjasza, stanowią Resztę wierną. Są oni prawdziwym Izraelem zgromadzonym wokół osoby Jezusa. Autonomiczna egzystencja owej Reszty staje się Kościołem pod wpływem przemiany dokonanej przez Jezusa⁵².

Nowy lud Boży stanowi kontynuację ekonomii zbawienia. Formuje się on na nowym fundamencie i ogarnia wszystkich wiernych, którzy pochodzą z judaizmu i z pogaństwa (por. Mt 28, 19; 12, 11; 14, 14; 25, 32). Nowym fundamentem jest krew Jezusa (por. Mt 26, 28). Ustanowienie Kościoła jest łączone w Ewangelii Mateusza z tajemnicą paschalną Jezusa. W czasie ustanowienia Eucharystii Jezus mówi: „to jest moja Krew Przymierza, która za wielu będzie wylana na odpuszczenie grzechów” (Mt 26, 28)⁵³. Te słowa stanowią wyraźne nawiązanie do Przymierza zawartego między Bogiem a Izraelem w czasie wyjścia z niewoli egipskiej. W momencie zawierania Przymierza na Synaju Mojżesz wypowiada słowa: „Oto krew przymierza, które Pan zawarł z wami” (Wj 24, 8)⁵⁴.

Ta aluzja Jezusa do Starego Przymierza oznacza, że ustanawia On nową ekonomię zbawienia w miejsce tej, której pośrednikiem był Mojżesz. Ustanowienie Nowego Przymierza odbywa się w czasie wieczerzy. Przymierze

---

⁵¹ Por. tamże, s. 227.

⁵² Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 152; A. PACIOREK, *Ewangelie synoptyczne. 2: Ewangelia według świętego Mateusza*, dz. cyt., s. 121n.

⁵³ Por. K. ROMANIUK, A. JANKOWSKI, L. STACHOWIAK, *Komentarz Praktyczny do Nowego Testamentu*, dz. cyt., t. 1, s. 152.

⁵⁴ Por. J. KUDASIEWICZ, *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*, dz. cyt., s. 217; A. JANKOWSKI, *Biblijna teologia Przymierza*, Kraków 1997, s. 106n.

synajskie też było połączone z uczcą (por. Wj 24, 3-8). Nowe Przymierze łączy się ze Starym, ale zdecydowanie je przewyższa. Jego pośrednikiem jest Jezus Chrystus, a nie Mojżesz. Nowe Przymierze zostało przypieczone krwią samego Chrystusa, a nie krwią zwierząt ofiarnych. Przymierze synajskie ukonstytuowało stary lud Boży. Na podstawie Nowego Przymierza został utworzony nowy lud Boży⁵⁵.

Nowy lud zdecydowanie odcina się od starego, trwającego w legalizmie i obłudzie. Jedność nowemu ludowi zapewnia chrzest i posłuszeństwo wysłannikom Jezusa. W pełni zasługuje on na miano prawdziwego Izraela⁵⁶. Nowy lud został przez Mateusza nazwany ἐκκλησία. W Ewangelii Mateusza ten termin oznaczający Kościół został użyty dwukrotnie. Po wyznaniu wiary przez Piotra Jezus udziela mu odpowiedzi: „Ty jesteś Piotr [czyli Skąła], i na tej Skale zbuduję Kościół mój, a bramy piekielne go nie przemogą” (Mt 16, 18). Drugi raz, w kontekście upomnień braterskich Jezus mówi: „Jeśli i tych nie usłucha, donieś Kościołowi! A jeśli nawet Kościoła nie usłucha, niech ci będzie jak poganin i celnik!” (Mt 18, 17).

Na podstawie tych słów można stwierdzić, że dla Mateusza Kościół jest instytucją zbawienia. Nie można jej pominąć bez poniesienia konsekwencji⁵⁷. Wśród synoptyków tylko Mateusz posługuje się tym wyrażeniem. W pozostałych ewangeliiach synoptycznych termin ἐκκλησία nie występuje. Treść, jaka zawiera się w tym terminie, przenika całą Ewangelię Mateusza⁵⁸. Ewangelista w całym dziele uwypukla ideę jednego Kościoła.

Kościół dla Mateusza jest aktualizacją i urzeczywistnieniem królestwa Bożego na ziemi. Syn Człowieczy założył królestwo Boże na ziemi. Ponownie zjawia się na końcu świata jako król i sędzia. Grecki wyraz ἐκκλησία pochodzi od ἐκκαλέω – wzywać, powoływać. Termin ten oznaczał zgromadzenie ludu o charakterze świeckim i politycznym. Jednak już w Septuagincie używano go na oznaczenie zgromadzenia zwołanego w celach religijnych i kulturowych. Termin ἐκκλησία odpowiada w Septuagincie hebrajskiemu קהל (qahal), które w tradycji deuteronomistycznej było stosowane na oznaczenie zgromadzenia dwunastu pokoleń Izraela będącego w drodze z Egiptu do ziemi obiecanej (por. Pwt 4, 10; 31, 30). Autor 1 i 2 Księgi Kronik używa tego terminu na oznaczenie wspólnoty ludu Bożego zbierającej się

---

⁵⁵ Por. J. KUDASIEWICZ, *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*, dz. cyt., s. 217n.

⁵⁶ Por. tamże, s. 215.

⁵⁷ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 142; A. PACIOREK, *Ewangelie synoptyczne. 2: Ewangelia według świętego Mateusza*, dz. cyt., s. 110nn.

⁵⁸ Por. M. BEDNARZ, *Ewangelie synoptyczne*, dz. cyt., s. 224; W. J. HARRINGTON, *Klucz do Biblii*, dz. cyt., s. 419.

w celach liturgiczno-kultycznych (por. 1 Krn 28, 8). Było to zgromadzenie zwołane z inicjatywy Boga⁵⁹.

Struktura Kościoła

Jezus buduje swój Kościół etapami. Przepowiadanie królestwa Bożego stanowi etap pierwszy. Drugą fazą tego przepowiadania jest rzeczywistość Kościoła (por. Mt 16, 18). Drugi etap budowania Kościoła to gromadzenie uczniów i ich formacja. Wśród nich miejsce szczególne zajmuje grupa Dwunastu (por. Mt 10, 17-25; 13, 10-17). Eklezjologia w Nowym Testamencie jest związana z ideą gromadzenia i powoływania nowego ludu Bożego. Jest on kształtowany zewnętrznie w pewną widzialną strukturę. Kościół w Ewangelii Mateusza posiada także swoją strukturę wewnętrzną. Racja wewnętrzna jest konieczna w ukonstytuowaniu sensu istnienia powstającej rzeczywistości. Proces ten dokonuje się najpierw przez gromadzenie i formowanie uczniów. Jezus wybiera spośród nich Dwunastu (por. Mt 10, 1-4)⁶⁰.

Kościół jako nowy Izrael został założony przez Jezusa na fundamencie apostołów. Jezus powołał Dwunastu. Jest to liczba symboliczna. Nawiązuje do dawnej liczby dwunastu pokoleń Izraela. Odnosi się do pełnego, idealnego stanu ludu wybranego. Wybierając Dwunastu, Jezus wzoruje swój Kościół na starym Izraelu, który był uformowany z dwunastu pokoleń. Wybór Dwunastu przez Jezusa zakłada rekonstrukcję owego stanu idealnego oraz przeznaczenie do dzieła zbawienia w nadchodzącym królestwie Bożym⁶¹. Dwunastu uczniów stanowi fundament nowego ludu Bożego – Kościoła. Są oni wybrani przez Jezusa i przygotowani przez Niego do wypełnienia określonych zadań (por. Mt 10, 1. 2. 5; 11, 1; 20, 7; 26, 20). Tylko oni otrzymują na osobności specjalne pouczenia (por. Mt 20, 17-19). Jezus przekazał im władzę „związywania i rozwiązywania”. Chodzi o przyjmowanie lub wykluczanie ludzi ze wspólnoty. Będzie to miało konsekwencje w niebie: „Zaprawdę, powiadam wam: Wszystko, co

---

⁵⁹ Por. J. KUDASIEWICZ, *Ewangelie synoptyczne*, [w:] *Wstęp do Nowego Testamentu*, red. R. Rubinkiewicz, Poznań 1996, s. 195; J. KUDASIEWICZ, *Teologia Ewangelii synoptycznych*, dz. cyt., s. 86; M. BEDNARZ, *Ewangelie synoptyczne*, dz. cyt., s. 225; J. GNILKA, *Pierwsi chrześcijanie. Źródła i początki Kościoła*, dz. cyt., s. 223; S. GADECKI, *Wstęp do Ewangelii synoptycznych*, dz. cyt., s. 84.

⁶⁰ Por. J. KUDASIEWICZ, *Teologia Ewangelii synoptycznych*, dz. cyt., s. 88nn; A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 52; K. ROMANIUK, A. JANKOWSKI, L. STACHOWIAK, *Komentarz Praktyczny do Nowego Testamentu*, dz. cyt., t. 1, s. 61n.

⁶¹ Por. J. GNILKA, *Pierwsi chrześcijanie. Źródła i początki Kościoła*, dz. cyt., s. 240; M. BEDNARZ, *Ewangelie synoptyczne*, dz. cyt., s. 230n; S. GADECKI, *Wstęp do Ewangelii synoptycznych*, dz. cyt., s. 85; J. KUDASIEWICZ, *Teologia Ewangelii synoptycznych*, dz. cyt., s. 87; J. KUDASIEWICZ, *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*, dz. cyt., s. 216.

związecie na ziemi, będzie związane w niebie, a co rozwiążecie na ziemi, będzie rozwiązane w niebie” (Mt 18, 18)⁶².

Jezus, wybierając Dwunastu, nawiązuje w swojej działalności do najbardziej zasadniczych elementów tradycji religijnej dawnego Izraela. Zapowiada również w ten sposób kontynuację tej tradycji w nowej rzeczywistości. Wybrani uczniowie (Dwunastu) są grupą związaną wewnątrznie z osobą Jezusa. Są świadomymi funkcji i zadań, jakie przypadną im do wykonania (por. Mt 18, 18)⁶³.

Jezus powołuje grupę ludzi. Ten wybór jest związany z konkretnym, rzeczywistym nadejściem królestwa Bożego. Ma on charakter społeczny, wspólnototwórczy. Jezus określa warunki, jakie powinien spełniać uczeń, aby związać się ściśle z mistrzem. Uczniowie mają wkroczyć w nową, nieznaną im dotąd relację personalną z Jezusem. Świadczy o tym wezwanie do pozostawienia dotychczasowego sposobu życia, wykonywanego zawodu, więzi rodzinnych i społecznych. Powołanie uczniów jest tworzeniem nowego Izraela. Wyłonienie spośród wielu uczniów grupy Dwunastu miało na celu centralizację odpowiedzialnej funkcji przyszłego Kościoła, jaką jest władza „związywania i rozwiązywania”. Z woli Jezusa rodził się Kościół. Jezus ustanowił Dwunastu, aby po przygotowaniu podjęli Jego dzieło⁶⁴.

Kościół tworzył się w odpowiedzi apostołów na głoszone słowo Boga. Został powołany przez Jezusa dla przepowiadania tegoż słowa. Na tym polega uczestnictwo Kościoła w wydarzeniu i misji Jezusa z Nazaretu. W czasie swojej działalności na ziemi Jezus tworzył ze swoimi uczniami rodzaj duchowej *koinonii*. Na czele tej wspólnoty po wniebowstąpieniu Jezusa stanęli świadkowie Jego działalności. Nowości tej grupy uczniów polega na kontynuacji, a zarazem przeciwieństwie do Izraela. Wewnętrzna spójność Kościoła pierwotnego tkwiła w ziemskim wymiarze bytowania jego członków, a także w pozaziemskiej rzeczywistości Chrystusa⁶⁵.

Uczniowie Jezusa jako grupa, wspólnota istniała już w pierwszej fazie Jego publicznej działalności. Liczyła wtedy dwunastu członków. Oznacza to zarówno ich liczbę, jak i ich istotę⁶⁶. Teologiczne znaczenie liczby dwanaście oraz istoty Dwunastu ukazane zostało w sposób szczególnie wymowny po zdradzie Judasza. Apostołowie pod przewodnictwem Piotra postanowili

---

⁶² Por. S. GADECKI, *Wstęp do Ewangelii synoptycznych*, dz. cyt., s. 85; J. KUDASIEWICZ, *Ewangelie synoptyczne*, dz. cyt., s. 197.

⁶³ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 52; H. LANGKAMMER, *Uczniowie, grupa dwunastu, apostołowie*, „*Studia Theologica Varsaviensia*” 2 (1976), s. 72nn.

⁶⁴ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 155nn.

⁶⁵ Por. tamże, s. 160.

⁶⁶ Por. B. RIGAUX, *Dwunastu Apostołów*, „*Concilium*” 1-10 (1968), s. 158nn.

wtedy zrekonstruować grupę, uzupełniając swoje grono do pierwotnego kształtu (por. Dz 1, 21-26)⁶⁷.

Grupa Dwunastu świadczy o związku Kościoła założonego przez Chrystusa w Nowym Testamencie z historycznymi pokoleniami dawnego Izraela. W okresie przepowiadania proroków Resztę stanowili wierni Bogu. W Kościele pierwotnym tę rolę spełnia Dwunastu. Ta grupa stała się ową „małą trzodą” z Łk 12, 32 dzięki oczyszczającemu i zbawiającemu działaniu Jezusa. W tej wspólnotcie mesjańskiej Nowego Izraela wypełniają się ostatecznie dawne obietnice prorockie. Wspólnota Kościoła została związana wewnętrznie z historycznym Izraelem. Dwunastu apostołów tworzy wyraźne podstawy pokrewieństwa duchowego między Kościołem a dwunastoma pokoleniami Izraela⁶⁸.

Na czele Dwunastu stoi Piotr. Występuje on jako pierwszy w katalogu apostołów. Jest nazwany nie tylko imieniem własnym Szymon, ale nadane mu jest imię urzędowe Piotr. Tylko on spośród Dwunastu chodzi po morzu (por. Mt 14, 28-31). To on zawsze w imieniu uczniów zadaje pytania, jest głównym rozmówcą Jezusa (por. Mt 25, 15; 18, 21). Poborcy podatków zwracają się do Piotra i to on wplaca należność za siebie i za Jezusa (por. 17, 24-27)⁶⁹.

Evangelista Mateusz szczególnie wyróżnił tę postać z powodu roli, jaką przewidział dla niego sam Jezus Chrystus. Najważniejszym tekstem, dotyczącym Piotra, jest obietnica prymatu: „Ty jesteś Piotr [czyli Skalą], i na tej Skale zbuduję Kościół mój, a bramy piekielne go nie przemogą. I tobie dam klucze królestwa niebieskiego; cokolwiek zwiążesz na ziemi, będzie związane w niebie, a co rozwiążesz na ziemi, będzie rozwiązane w niebie” (Mt 16, 18n)⁷⁰. Ta obietnica wynosi go ponad grupę apostołów. Jest on skalą, na której będzie zbudowany Kościół. Gwarantuje on jego stałość i stabilność. Piotr otrzymuje władzę kluczy. Oznacza to odpowiedzialne zarządzanie i pełnomocnictwo w Kościele będące zaczątkiem królestwa niebieskiego. Jego władza implikuje pełnię uprawnień dyscyplinarnych i doktrynalnych. Zadaniem Piotra ma być przekazywanie nauki Jezusa i wiary w Niego. Piotr ma czuwać nad czystością wiary⁷¹.

⁶⁷ Por. K. ROMANIUK, A. JANKOWSKI, L. STACHOWIAK, *Komentarz Praktyczny do Nowego Testamentu*, dz. cyt., t. 1, s. 599; A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 161.

⁶⁸ Por. M. BEDNARZ, *Evangelie synoptyczne*, dz. cyt., s. 230n; A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 161.

⁶⁹ Por. J. KUDASIEWICZ, *Evangelie synoptyczne dzisiaj*, dz. cyt., s. 216.

⁷⁰ Por. J. SZLAGA, *Chrystus i Apostołowie jako fundament Kościoła*, art. cyt., s. 120; A. PACIOREK, *Rola Piotra w Kościele pierwotnym*, [w:] *Kościół w świetle Biblii*, red. J. Szlaga, Lublin 1984, s. 67-72.

⁷¹ Por. J. KUDASIEWICZ, *Evangelie synoptyczne dzisiaj*, dz. cyt., s. 216; S. CIPRIANI, *Postać Piotra w Nowym Testamencie*, „Communio. Międzynarodowy przegląd teologiczny” 6 (1991),

Perykopa z Mt 16, 17-20 to zapowiedź zbudowania Kościoła na skale oraz zapowiedź przekazania Piotrowi władzy wiązania i rozwiązywania. Kościół otrzymuje tu obietnicę wieczności, a także władzy, która dotyczy także spraw nieba⁷². Jezus przekazał Dwunastu, a szczególnie Piotrowi wyjątkowe uprawnienia. W ten sposób wyraża On wolę obecności i działania przez apostołów w nowej wspólnocie. Kościół ustanowiony przez Jezusa gromadzi wszystkich, którzy mają prawo do królestwa. Warunkiem jest wytrwanie do końca. „Lecz kto wytrwa do końca, ten będzie zbawiony” (Mt 24, 13; por. 10, 22)⁷³.

Tak więc ważnym momentem dla początków Kościoła jest wyznanie Piotra pod Cezareą Filipową: „Ty jesteś Mesjasz, Syn Boga żywego” (Mt 16, 16). Piotr wypowiada te słowa w imieniu własnym i uczniów. Jezus objawia się w tej chwili w sposób wyjątkowy. Pierwszy raz pozwala mówić ludziom, kim On jest dla nich. W tym wyznaniu jest już obecny i wyraża się Kościół. Potwierdzenie tego znajdujemy w słowach Jezusa z Mt 16, 18n. Jezus mówi, czym będzie Kościół. Werset 18 ma związek z treścią 28 rozdziału Księgi Izajasza, gdzie jest prezentowana idea Reszty⁷⁴.

Piotr zostaje ustanowiony fundamentem nowego ludu mesjańskiego. Jezus powierza mu rolę podobną do tej, jaką spełniali starsi Izraela. Zmiana imienia Szymona na Piotr przypomina podobną zmianę z Abrahama na Abraham. Chrystus zapowiada przekazanie kluczy królestwa niebieskiego, swojego domu, Piotrowi. Ustanawia go tym samym swoim rządcą, namiestnikiem. W Starym Testamencie Pan przekazał klucze w ręce swojego sługi Eliakima (por. Iz 22, 22). Klucze są symbolem odpowiedzialności. Została ona zlecona Piotrowi ze względu na królestwo (por. Mt 23, 13). W tym obrazie zawarty jest temat stałej aktywności i posługi Piotra. Tekstem paralelnym są słowa z J 21, 15-17. Występuje tu trzykrotne polecenie szczególnej troski Szymona o losy Chrystusowej owczarni. Piotr, otrzymując władzę kluczy, jest zobowiązany prowadzić lud do królestwa Bożego⁷⁵.

Obraz pasterza i trzody znany jest też z J 10. Centralnym stwierdzeniem w tej perykopie są słowa Jezusa: „Ja jestem dobrym pasterzem” (10, 11). Pasterz pasie trzodę, prowadzi ją na pastwisko. Owce znają go i idą za nim (por. w. 3-5). W obrazie pasterza zawarta jest symbolika kierowania wiernymi przez nauczanie, przepowiadanie. Pasterz również strzeże swoje owce

s. 29n; W. TRILLING, *Das wahre Israel. Studium zur Theologie des Matthäus Evangelium*, München 1964, s. 133.

⁷² Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 142; A. PACIOREK, *Ewangelie synoptyczne. 2: Ewangelia według świętego Mateusza*, dz. cyt., s. 110nn.

⁷³ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 166.

⁷⁴ Por. tamże, s. 165.

⁷⁵ Por. tamże, s. 166; J. SZLAGA, *Chrystus i Apostołowie jako fundament Kościoła*, art. cyt., s. 120.

przed nieprzyjacielem. Jest gotowy oddać życie, aby ratować trzodę (por. w. 11). Obraz pasterza i trzody jest reminiscencją z Księgi Micheasza 2, 13. Porównuje on Resztę Izraela do trzody. Wypowiedzi Jezusa o autorytecie pasterza przywodzą na myśl wielkie postacie ze Starego Testamentu, które Bóg stawiał na czele swojego ludu. W sposób szczególny zaś nawiązuje do zapowiadanego dobrego pasterza z Jr 23, 5. Dla Jeremiasza było oczywiste, że ów zapowiadany pasterz nie wyklucza innych pasterzy. Zakłada nawet ich istnienie w epoce mesjańskiej, co wynika ze słów: „Ustanowię zaś nad nimi pasterzy, by je paśli; i nie będą się już więcej lękać ani trwożyć, ani trzeba będzie szukać którejkolwiek – wyrocznia Pana” (Jr 23, 4).

Według Mateusza *ἐκκλησία* stanowi szczególną wspólnotę ludzi. Wybraniu i przygotowaniu tej wspólnoty Jezus Chrystus poświęcił znaczną część swojej działalności. Elementem formacyjnym i scalającym wewnętrzną strukturę Kościoła jest Bóg Ojciec. Owa struktura przedstawiona jest szczególnie w Mt 18: „Strzeżcie się, żebyście nie gardzili żadnym z tych małych; albowiem powiadam wam: Aniołowie ich w niebie wpatrują się zawsze w oblicze Ojca mego, który jest w niebie” (w. 10); „Tak też nie jest wolą Ojca waszego, który jest w niebie, żeby zginęło jedno z tych małych” (w. 14); „Dalej, zaprawdę powiadam wam: Jeśli dwaj z was na ziemi zgodnie o coś prosić będą, to wszystkiego użyżyci im mój Ojciec, który jest w niebie” (w. 19); „Podobnie uczyni wam Ojciec mój niebieski, jeżeli każdy z was nie przebaczy z serca swemu bratu” (w. 35)⁷⁶.

To Bóg Ojciec jest miarą wielkości człowieka. Kto przed Nim się uniaża, ten jest naprawdę wielki (por. Mt 18, 1-4). Zawsze strzeże On ubogich, potrzebujących i troszczy się o nich (por. 18, 14). Tylko Bóg może przebaczyć tak wielkodusznie, jak król z przypowieści (por. 18, 26. 29. 33) i żąda takiego postępowania wśród braci (por. 18, 35). Życie Kościoła jest zwrócone ku Bogu. Władza nad Kościołem ujawnia się w miłości, przebaczeniu, ale i w karze⁷⁷.

Εκκλησία jest wspólnotą wyznającą Jezusa i gromadzącą się w Jego imię: „Bo gdzie są dwaj albo trzej zebrani w imię moje, tam jestem pośród nich” (Mt 18, 20). Jezus jest miejscem obecności Boga wśród ludzi, mieszkaniem Boga wśród swego ludu. Pełni On w wewnętrznej strukturze Kościoła funkcję szczególną. Jest więzią i fundamentem tej wspólnoty. Jest w niej obecny. Jezus głosi podstawowe zasady wewnętrznej struktury Kościoła. Przekazuje prawdziwą wolę Bożą – to, co Mu polecił Ojciec. Jest wzorem dla wszystkich ze względu na swoje przepowiadanie i życie. Patrząc na

---

⁷⁶ Por. J. KUDASIEWICZ, *Teologia Ewangelii synoptycznych*, dz. cyt., s. 88.

⁷⁷ Por. tamże; J. KUDASIEWICZ, *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*, dz. cyt., s. 218; A. PACIOREK, *Ewangelie synoptyczne. 2: Ewangelia według świętego Mateusza*, dz. cyt., s. 113nn.

Jezusa, członkowie wspólnoty Kościoła widzą konkretne urzeczywistnienie wymagań Boga⁷⁸.

Ἐκκλησία jest wspólnotą zbudowaną na skale, co oznacza jej trwałość. Będzie ona trwałą tym bardziej, że ma obiecaną obecność Jezusa aż do skończenia świata: „A oto Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata” (Mt 28, 20). Istotnym momentem dla tej wspólnoty i dla jej przyszłości są wydarzenia: ostatniej wieczerzy, męki, śmierci, zmartwychwstania Jezusa Chrystusa oraz zesłania Ducha Świętego⁷⁹. Podsumowanie Mateuszowej teologii o Kościele stanowi tekst z Mt 28, 17-20. Słowa z Mt 18, 20 potwierdzają stałą obecność Jezusa w zgromadzeniu chrześcijan.

Według Mateusza ulubionym dla członków wspólnoty jest pojęcie „uczeń”. Chodzi o tych, którzy pełnią wolę Boga. „I wyciągnąwszy rękę ku swoim uczniom, rzekł: «Oto moja matka i moi bracia. Bo kto pełni wolę Ojca mojego, który jest w niebie, ten Mi jest bratem, siostrą i matką»” (Mt 12, 49n). Wolę Boga Jezus przekazał zwłaszcza w kazaniu na górze (Mt 5). Kryterium rozpoznawczym prawdziwych uczniów Jezusa są czyny miłości. Relacja między uczniem a Jezusem przewyższa nawet związki rodzinne: „Kto kocha ojca lub matkę bardziej niż Mnie, nie jest Mnie godzien. I kto kocha syna lub córkę bardziej niż Mnie, nie jest Mnie godzien (Mt 10, 37). Cały Kościół jest wspólnotą braterską uczniów⁸⁰.

Ta wspólnota jest skutecznym instrumentem zbawienia. Wzajemne relacje członków Kościoła mają być oparte na idei braterstwa. Realizuje się ona wtedy, gdy panuje atmosfera przebaczenia bez wyniosłości ponad innych. Brak realizowania tej idei w Kościele podważa samą istotę wspólnoty. Tak więc na wewnętrzną strukturę Kościoła wskazują trzy synonimiczne jej określenia: wspólnota synowska, wspólnota uczniów i wspólnota braterska⁸¹.

Królestwo Boże jako główna idea działalności Kościoła w Ewangelii Mateusza

Rzeczywistość królestwa Bożego jako zasadniczy przedmiot nauczania Jezusa Chrystusa zajmuje również ważne miejsce w życiu ludu Bożego Starego Testamentu. Jezus, rozpoczynając działalność publiczną i głosząc

⁷⁸ Por. J. KUDASIEWICZ, *Teologia Ewangelii synoptycznych*, dz. cyt., s. 88n; J. Kudasiewicz, *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*, dz. cyt., s. 218.

⁷⁹ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 52.

⁸⁰ Por. J. Kudasiewicz, *Ewangelie synoptyczne dzisiaj*, dz. cyt., s. 219.

⁸¹ Por. J. KUDASIEWICZ, *Teologia Ewangelii synoptycznych*, dz. cyt., s. 89n; A. PACIOREK, *Ewangelie synoptyczne. 2. Ewangelia według świętego Mateusza*, dz. cyt., s. 112nn; M. BEDNARZ, *Ewangelie synoptyczne*, dz. cyt., s. 232nn.

królestwo Boże, przepowiadał to, co było zapowiadane. Treść tej rzeczywistości była przekazywana z pokolenia na pokolenie w religijnej tradycji. Jezus nie musiał więc definiować czy szczegółowo wyjaśniać, czym jest królestwo Boże. Mimo to słuchacze Jezusa nie byli dobrze przygotowani na objawienie tej rzeczywistości. Do starotestamentalnej idei królestwa Bożego Jezus wniósł też nowe elementy treściowe⁸².

W Starym Testamencie idea królestwa Bożego jest obecna w świadomości narodu wybranego od najdawniejszych czasów. Trudno ustalić początki tego wyrażenia. Przymuszczalnie było ono używane już w okresie wędrówki narodu wybranego przez pustynię (por. Wj 15, 11. 13. 18). W okresie Starego Testamentu kształtowała się koncepcja, iż odwieczne panowanie Boga, stałe i niezmienne, zrealizuje się kiedyś definitywnie. Jahwe panuje nad światem i przewodzi Izraelowi⁸³.

Nadzieje dotyczące zbawienia narodu wybranego opierały się na obiecanej przez Jahwe pomocy. Była ona potwierdzona doznanymi dobrami i stałą obecnością Boga wśród ludzi. Jahwe pozostawał ze swoim narodem nawet wtedy, gdy ten ostatni okazywał się niewierny. Królewskiej władzy Boga nie pojmowano wyłącznie w odniesieniu do przyszłości. Spodziewano się, że władza Boga i Jego potęga będzie kiedyś czymś stale doświadczanym oraz że uzna ją cały świat⁸⁴.

Pojęcie królowania Boga zakorzeniło się w świadomości narodu wybranego tym bardziej, jak ten lud okazywał wierność swojemu Bogu. Pełne królowanie Boga miało nastąpić dopiero w przyszłości, a jego realizacja miała być dziełem zapowiadanego Mesjasza. Koncepcja królestwa Bożego w Starym Testamencie jest już jednak wyraźnie zarysowana. Nie jest ono jeszcze definitywnie i ostatecznie ustanowione. Ukierunkowanie tej koncepcji na przyszłość stanowi przygotowanie panowania mesjańskiego⁸⁵.

Jezus rozpoczął swą działalność w środowisku, gdzie funkcjonowało pojęcie królestwa Bożego. W mentalności Izraelitów było ono związane z narodową i teokratyczną koncepcją królestwa Izraela. Działalność Jezusa jest rozwinięciem i wypełnieniem religijnego nurtu życia Izraelitów, w którym zapoczątkowana jest i kształtuje się koncepcja jednej, powszechnej religii zbawczej. Stąd można mówić o istnieniu realnej kontynuacji po-

---

⁸² Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 67.

⁸³ Por. tamże, s. 68; R. DEVILLE, P. GRELOT, *Królestwo*, [w:] *Słownik Teologii Biblijnej*, dz. cyt., s. 403n.

⁸⁴ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 68.

⁸⁵ Por. tamże.

między Starym a Nowym Przymierzem. Wyraża to Jezus, głosząc prawdę o zbawieniu. Kieruje ją do wszystkich ludzi⁸⁶.

Celem ekonomii zbawczej w Starym Testamencie była zapowiedź i przygotowanie nadejścia Chrystusa, Odkupiciela wszystkich ludzi. Było to jednocześnie przygotowanie do nastania królestwa mesjańskiego (por. Sobór Watykański II, konst. *Dei Verbum*, 15). Przypomina o tym Jezus, ukazując się swoim uczniom po zmartwychwstaniu: „To właśnie znaczyły słowa, które mówiłem do was, gdy byłem jeszcze z wami: Musi się wypełnić wszystko, co napisane jest o Mnie w Prawie Mojżesza, u Proroków i w Psalmach” (Łk 24, 44). W innym miejscu Jezus mówi: „Badacie Pisma, ponieważ sądzicie, że w nich zawarte jest życie wieczne: to one właśnie dają o Mnie świadectwo” (J 5, 39). Typicznie zostało to oznaczone obrazem, jaki przytacza święty Paweł: „A wszystko to przydarzyło się im jako zapowiedź rzeczy przyszłych, spisane zaś zostało ku pouczeniu nas, których dosięga kres czasów” (1 Kor 10, 11)⁸⁷.

W Nowym Testamencie nadchodzi pełnia czasów. W historycznej kontynuacji między Starym a Nowym Przymierzem nastąpiła istotna zmiana. Stary porządek został zastąpiony nowym. Przez akt posłuszeństwa woli Ojca i przez oddanie życia za wszystkich ludzi oraz przez dar otrzymanego od Ojca Ducha Świętego Jezus zawiera Nowe Przymierze. Sprawia ono, że lud Boży otrzymuje nową egzystencję. Izrael przemienia się w nowy lud⁸⁸.

Jest to jedna historia zawarta w związku obydwu Testamentów: Starego i Nowego. Miejszem tej historii jest Kościół. Jest on więzią spajającą historię zbawienia w jeden nurt. Kościół był przygotowywany w Starym Testamencie. Został założony przez Jezusa Chrystusa. Paradoks kontynuacji Starego i Nowego Testamentu tkwi w działalności Jezusa, który głosi szczególnie królestwo Boże. Jest ono zapowiadane w Starym Testamencie. W Nowym zaś ze względu na te zapowiedzi powstaje Kościół Jezusa na ziemi⁸⁹. Przedwieczny Ojciec „wierzących w Chrystusa postanowił zgromadzić w Kościele świętym, który już od początku świata ukazany przez typy, cudownie przygotowany w historii narodu izraelskiego i w Starym Przymierzu, ustanowiony w czasach ostatecznych, objawiony został przez wylanie Ducha, a w końcu wieków osiągnie swe chwalebne dopełnienie” (Sobór Watykański II, konst. *Lumen gentium*, 2).

---

⁸⁶ Por. tamże, s. 70.

⁸⁷ Por. K. ROMANIUK, A. JANKOWSKI, L. STACHOWIAK, *Komentarz Praktyczny do Nowego Testamentu*, dz. cyt., t. 2, Poznań-Kraków 1999, s. 140.

⁸⁸ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 70.

⁸⁹ Por. tamże, s. 70n.

Apostołowie i członkowie Kościoła pierwotnego żyli na przełomie dziejów. Posiadali świadomość ukształtowaną przez Jezusa, że przyszło królestwo Boże. Zaczęła się nowa epoka. Objawienie w Chrystusie zmieniło stosunek Izraela do Boga. Inne było też spojrzenie na relację Boga do świata pogańskiego. Stary Testament był odczytywany jako zapowiedź przyjścia Chrystusa. W objawieniu starotestamentalnym odczytano wiele cech charakterystycznych wskazujących na osobę Mesjasza⁹⁰.

Owo *novum* historiozbawcze zostało wyrażone w Nowym Testamencie. Pisarze nowotestamentowi dokonywali aktualizacji Starego Testamentu w nowej sytuacji historiozbawczej. Kontrast objawienia Chrystusa i dotychczasowego doświadczenia narodu wybranego stał się punktem wyjścia dla chrześcijańskiej interpretacji Starego Testamentu. Dokonuje tego w sposób szczególny ewangelista Mateusz za pomocą cytatów refleksyjnych. Ów kontrast wyraża się w postaci rozmaitych antytez zawartych w pierwszej Ewangelii. Zwracają one uwagę jej adresatów na nowe elementy w królestwie Bożym⁹¹.

Jezus mówi: „Zaprawdę, powiadam wam: Między narodzonymi z niewiast nie powstał większy od Jana Chrzciciela. Lecz najmniejszy w królestwie niebieskim większy jest niż on” (Mt 11, 11). Jan Chrzciciel należy do starej ekonomii zbawienia. Jezus nazywa go największym z proroków. Jednak najmniejszy w nowym królestwie, mesjańskim, większy jest od niego. Chodzi tu o nową ekonomię zbawienia. Wierni w królestwie Chrystusowym doświadczają owoców zbawczego dzieła Chrystusa. Jan Chrzciciel natomiast nie był jeszcze poddany działaniu tej mocy⁹².

W innym miejscu czytamy: „Bo zaprawdę, powiadam wam: Wielu proroków i sprawiedliwych pragnęło ujrzeć to, na co wy patrzycie, a nie ujrzeli; i usłyszeć to, co wy słyszycie, a nie usłyszeli” (Mt 13, 17). Apostołowie znaleźli się w sytuacji wyjątkowej. Jezus uświadomił im, że nawet prorocy i sprawiedliwi Starego Testamentu nie cieszyli się podobnymi przywilejami. Uczynił tu wyraźną aluzję do swoich słów i czynów⁹³. Całe życie i działalność Jezusa przedstawił Mateusz jako wypełnienie zapowiedzi starotestamentalnych. Świadczy o tym ogromna ilość cytatów i aluzji do Starego Testamentu w tej Ewangelii. Mateusz wykorzystał do tego

---

⁹⁰ Por. tamże, s. 71.

⁹¹ Por. tamże.

⁹² Por. K. ROMANIUK, A. JANKOWSKI, L. STACHOWIAK, *Komentarz Praktyczny do Nowego Testamentu*, dz. cyt., t. 1, s. 71.

⁹³ Por. tamże.

interpretację typologiczną. Jest to szczególnie forma rozumienia Starego Testamentu jako zapowiedzi Chrystusa⁹⁴.

Opisując program nauczania Jezusa poświadczony różnymi czynami, cierpieniem, śmiercią i zmartwychwstaniem, Mateusz posługuje się dowodem z Pisma. Służy to do ukazania logicznego i merytorycznego związku pomiędzy dwoma wydarzeniami. Wskazuje jednocześnie na dystans względem Starego Testamentu. Jest w nim zawarta zapowiedź, a to nie to samo, co jej wypełnienie. Typ, figura znaczy mniej niż rzeczywistość, na którą wskazuje. W Łk 24, 32. 45 znajdujemy wzmianki, że Jezus wyjaśniał Pisma swoim słuchaczom⁹⁵.

Nauczanie i przepowiadanie Jezusa zostało ujęte w krótkiej, lapidarnej formule: „Czas się wypełnił i bliskie jest królestwo Boże. Nawracajcie się i wierzcie w Ewangelię!” (Mk 1, 15; por. Mt 4, 17; Łk 4, 43). Królestwo Boże jest zasadniczym przedmiotem nauczania i działalności Jezusa. Mateusz odnotował, że Jezus „obchodził całą Galileę, nauczając w tamtejszych synagogach, głosząc Ewangelię o królestwie” (Mt 4, 23). Wynika z tego, że problematyka królestwa Bożego zajmowała ważne miejsce w mowach kierowanych przez Jezusa do uczniów i do tłumów. Jeszcze bardziej kategorycznie określa to Łukasz: „Także innym miastom muszę głosić Dobrą Nowinę o królestwie Bożym, bo na to zostałem posłany” (Łk 4, 43)⁹⁶.

Posyłając wybranych Dwunastu z misją przepowiadania, Jezus daje najważniejszą wskazówkę dotyczącą przedmiotu nauczania. Uczniowie mieli głosić, że „bliskie już jest królestwo niebieskie” (Mt 10, 7). Identyczne polecenie otrzymuje siedemdziesięciu dwóch (por. Łk 10, 9. 11). W perspektywie zbliżającej się śmierci Jezus wyznacza program: „A ta Ewangelia o królestwie będzie głoszona po całej ziemi, na świadectwo wszystkim narodom” (Mt 24, 14)⁹⁷.

Królestwo Boże jest głównym tematem przypowieści ewangelicznych. Ich celem było zamierzone przez Jezusa pouczenie słuchaczy o potrójnym czasie królestwa Bożego⁹⁸. Przypowieści o chwaście (Mt 13, 24-30), o skarbie, drogocennej perle, sieci, uczynym w Piśmie (ww. 44-52), o gospodarzu winnicy (20, 1n) są charakterystyczne dla myślenia Mateusza. Wskazują one na czas pośredni pomiędzy początkiem królestwa Bożego a jego spełnieniem. Według Mateusza królestwo w fazie pośredniej to miejsce, gdzie żyje się Ewangelią głoszoną przez Jezusa. Ma to zastosowanie od zaistnienia Kościoła. W Mt 13, 38 wierzący członkowie Kościoła są określani mianem

---

⁹⁴ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 71.

⁹⁵ Por. tamże, s. 71n.

⁹⁶ Por. tamże, s. 77n.

⁹⁷ Por. tamże, s. 79.

⁹⁸ Por. A. JANKOWSKI, *Królestwo Boże w przypowieściach*, Niepokalanów 1992, s. 20.

„synów królestwa”. Otrzymali ten tytuł dlatego, że żyją według Ewangelii królestwa. W ten sposób Mateusz wyraża tendencję do identyfikowania Kościoła z królestwem Syna Człowieczego⁹⁹.

W przypowieściach zostaje odsłonięty charakter tajemnicy królestwa. Owa tajemnica była wyjawiona najpierw apostołom. To oni są obiektem specjalnego i bezpośredniego nauczania Jezusa. Wiedza o królestwie przeznaczona dla apostołów wskazuje na to, że w ujęciu Ewangelii Mateusza królestwo nabrało pełnego kościelnego wymiaru. Jednak ewangelista nie posuwa się do pełnej identyfikacji królestwa z Kościołem¹⁰⁰.

Pierwsza Ewangelia kanoniczna jest nazywana Ewangelią królestwa Bożego i Kościoła. Jej wewnętrzna struktura posiada sens teologiczny i symboliczny. Mamy w niej do czynienia z efektem przemyślanej refleksji teologicznej Mateusza. Ewangelię otwiera prolog (rozdz. 1-2). Po nim zaś następuje opis publicznej działalności Jezusa. Jej sens został wyrażony w słowach: „Nawracajcie się, albowiem bliskie jest królestwo niebieskie” (Mt 4, 17). Ewangelia Mateusza kończy się epilogiem. Ostatnie słowa Ewangelii stanowią nakaz misyjny skierowany do apostołów: „Wtedy Jezus podszedł do nich i przemówił tymi słowami: «Dana Mi jest wszelka władza w niebie i na ziemi. Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Uczcie je zachowywać wszystko, co wam przykazałem. A oto Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata»” (Mt 28, 18-20). Zasadniczym tematem Ewangelii Mateusza jest Chrystus i założony przez Niego Kościół¹⁰¹. Autor chce ukazać drogę od królestwa niebieskiego do Kościoła. Inauguracja Kościoła dokona się przez małą wspólnotę zgromadzoną wokół Jezusa.

Prolog w Ewangelii Mateusza obejmuje opis dzieciństwa Jezusa (rozdz. 1-2). Epilog zawiera opis męki, śmierci i zmartwychwstania (26-28). Na strukturę dzieła Mateusza składa się jeszcze pięć części: program królestwa (3-7); przepowiadanie królestwa (8-10); tajemnica królestwa (11, 1-13, 52); Kościół pierwocinami królestwa (13, 52-18, 35); wypełnienie się królestwa (19-25). Taka konstrukcja Ewangelii ujawnia teologiczny zamysł autora, który przedstawia stopniowo katechezę o królestwie niebieskim¹⁰².

Mateusz często posługuje się formułą: „królestwo niebieskie”. Jako wydarzenie jest ono przedmiotem nauczania w jego Ewangelii. Potwierdzają

---

⁹⁹ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 142.

¹⁰⁰ Por. tamże, s. 49.

¹⁰¹ Por. tamże, s. 47.

¹⁰² Por. tamże, s. 48.

to formuły wstępne do przypowieści¹⁰³. Pierwszy ewangelista dziesięć razy posługuje się formułą: „królestwo niebieskie podobne jest do...” (por. Mt 13, 24, 31, 33, 44, 45, 47; 18, 23; 20, 1; 22, 2). Raz używa czasu przyszłego: „podobne będzie królestwo niebieskie do” (Mt 25, 1). Formuła: „królestwo niebieskie podobne jest do...” wskazuje na to, że to królestwo jest już obecne w świecie. Czeka jednak na swoją pełną manifestację¹⁰⁴.

Po drugiej prośbie modlitwy Pańskiej: „niech przyjdzie królestwo Twoje”, następuje trzecia: „niech Twoja wola spełnia się na ziemi, tak jak i w niebie” (Mt 6, 10)¹⁰⁵. Jest ona jakby realizacją i odpowiedzią na drugą prośbę. Chodzi o rozszerzanie już zainaugurowanego na ziemi królestwa Bożego. Wola Boża ma być realizowana na ziemi, tak jak jest realizowana w niebie. Niebo i ziemia są przeciwstawnymi obszarami w odniesieniu do realizacji woli Boga. Na ziemi ścierają się dwa królestwa: Boga i szatana (por. Mt 4, 1-11; 13, 36-43)¹⁰⁶.

Chociaż królestwo Boże nie posiada charakteru wyłącznie doczesnego, to Kościół przybiera pewną postać rzeczywistości ziemskiej. Kościół jest wspólnotą, gdzie królestwo Boże przybywa do ludzi w sposób widzialny. Jest to miejsce, gdzie królestwo Boże realizuje się w historii. Dla Mateusza królestwo niebieskie oznacza dynamiczną rzeczywistość pochodzenia boskiego, która objawia się uczniom i urzeczywistnia w Kościele jako formie prawdziwego Izraela. Prośba z Mt 6, 10 wskazuje, że pełne królowanie Boga nastąpi na końcu czasów¹⁰⁷.

Bóg realizuje zbawcze zamiary wobec człowieka poprzez jednoczenie nieba i ziemi. Teksty z Mt 16, 19 i 18, 18 na temat wiązania i rozwiązywania na ziemi, co odpowiada wiązaniu i rozwiązywaniu również w niebie, sugerują, że niebo niejako schodzi ku ziemi. Mateusz podkreśla w ten sposób odmienność królestwa Bożego głoszonych przez Jezusa od obiegowych idei królestwa politycznego czy też królestwa w znaczeniu apokaliptycznym. Bóg jednoczy niebo i ziemię. W ten sposób realizuje swoje zbawcze zamiary wobec człowieka.

W teologii Mateusza królestwo niebieskie oznacza rzeczywistość dynamiczną. Pochodzi ono z nieba, objawia się uczniom i stopniowo przybiera formę prawdziwego Izraela – Kościoła. Prawem tego królestwa jest wza-

---

¹⁰³ Por. J. KUDASIEWICZ, *Formuły wstępne w przypowieściach o Królestwie Bożym*, [w:] *Królestwo Boże w Piśmie świętym*, red. S. Łach, M. Filipiak, Lublin 1976, s. 117.

¹⁰⁴ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 49.

¹⁰⁵ Por. K. ROMANIUK, A. JANKOWSKI, L. STACHOWIAK, *Komentarz Praktyczny do Nowego Testamentu*, dz. cyt., t. 1, s. 40n.

¹⁰⁶ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 50.

¹⁰⁷ Por. tamże, s. 146.

jemna służba (por. 18, 12-14) i przebaczenie (por. 18, 21-35). Piotr otrzyma do niego klucze (por. 16, 19). Uczniowie Jezusa będą sędzić dwanaście pokoleń nowego Izraela, co będzie miało miejsce, kiedy Syn Człowieczy zasiądzie ponownie na swoim tronie (por. 19, 28). W tych działaniach zawarty jest zarys konstytucji na użytek społeczności chrześcijańskiej, która powstaje i będzie trwać¹⁰⁸.

Podsumowanie

Słowa streszczające Stare Przymierze: „Ja będę waszym Bogiem, a wy będziecie moim ludem” (Kpł 26, 12; por. Ez 37, 27; Za 8, 8), zostały przejęte przez Kościół pierwotny jako urzeczywistniająca się obietnica. Została ona zrealizowana w Ewangelii Nowego Przymierza¹⁰⁹. Chrześcijanie stanowią Resztę – nowe dwanaście pokoleń Izraela. Jest to lud, który ma stworzyć doskonałą Bożą społeczność¹¹⁰. Kościół jest na służbie królestwa Bożego. Ono już teraz działa w Kościele. W pełni objawi się jednak dopiero w czasach ostatecznych¹¹¹. Kościół jest fazą wstępną, przygotowaniem i reprezentacją przyszłego królestwa Bożego¹¹².

Królestwo Boże głoszone przez Jezusa Chrystusa nabiera nieznanych dotąd cech i elementów, innych niż te, zawarte w odnajdywanych podobieństwach i sugestiach ze Starego Testamentu. Jest ono dobrem najwyższym. Wszystko inne winno być mu podporządkowane. Jezus wyklucza polityczną formę królestwa Bożego. Nie jest ono uzależnione od żadnego politycznego porządku. Nie jest ono ani polityczne, ani elitarne. Jego bramy są otwarte dla wszystkich. Przynależność etniczna czy rasowa nie ma żadnego znaczenia. W dziedziczeniu królestwa istotna jest odpowiedź dana na wezwanie do nawrócenia (Mt 21, 43; por. Mk 12, 1-9)¹¹³.

Królestwo Boże ma ze swej istoty wzrastać i obejmować swoim zasięgiem powierzchnię ziemi. W związku z tym Chrystus ustanowił Kościół, aby być obecnym w swoim królestwie. Królestwo Boże potrzebuje w tym okresie pośrednim organizacji, aby był możliwy jego rozwój, aby mogło docierać swoją mocą do wszystkich ludzi. Jest tu widoczny misyjny charakter Kościoła. Jego zadanie dotyczące teraźniejszości i przyszłości wyznacza natura królestwa¹¹⁴.

¹⁰⁸ Por. tamże, s. 51.

¹⁰⁹ Por. J. SZLAGA, *Chrystus i Apostołowie jako fundament Kościoła*, art. cyt., s. 128.

¹¹⁰ Por. L. STACHOWIAK, *Od „zgromadzenia Jahwe” do Kościoła. Elementy eklezjalne w Starym Testamencie*, [w:] *Kościół w świetle Biblii*, dz. cyt., s. 20.

¹¹¹ Por. S. GADECKI, *Wstęp do Ewangelii synoptycznych*, dz. cyt., s. 85.

¹¹² Por. W. J. HARRINGTON, *Klucz do Biblii*, dz. cyt., s. 420.

¹¹³ Por. A. NOWICKI, *Kościół w horyzoncie Królestwa Bożego*, dz. cyt., s. 72.

¹¹⁴ Por. tamże, s. 142n.

Królestwo głoszone przez Jezusa ma charakter wewnętrzny i niewidzialny. Nie można go jednak zredukować tylko do tego aspektu. Kościół zbudowany na fundamencie apostołów jest ziemską, widzialną fazą królestwa Bożego. W nim jest przygotowywane definitywne spełnienie się królestwa przy powtórny przyjsciu Chrystusa. Królestwo niebieskie, które zostało zainaugurowane na ziemi przez Jezusa, realizuje królowanie Boga. Kościół to czas wzrostu królestwa Bożego. Ujawnia się ono i realizuje w Kościele. Królestwo Boże już jest w Kościele, a jednocześnie nie ma go jeszcze w całej pełni¹¹⁵.

Obecnie Kościół żyje w czasach ostatecznych. Jest więc szczególnie widoczne napięcie między „już” a „jeszcze nie” tej wspólnoty ludzi z Bogiem. W Kościele jest już obecny Duch Syna, którego Bóg zesłał do ludzkich serc: „Na dowód tego, że jesteście synami, Bóg wysłał do serc naszych Ducha Syna swego, który woła: Abba, Ojcze!” (Ga 4, 6). Jest to jednak dopiero początek wspaniałości, która ma nadejść. Chodzi o to, czego „ani oko nie widziało, ani ucho nie słyszało, ani serce człowieka nie zdołało pojąć, jak wielkie rzeczy przygotował Bóg tym, którzy Go miłują” (1 Kor 2, 9). Pełnia owej wspaniałości nadejdzie na końcu czasów. W czasach eschatologicznych społeczność założona przez Chrystusa dostąpi uwłalebnienia (por. Ap 21). Ostateczny kształt nada nowej wspólnoty dopiero paruzja Chrystusa¹¹⁶.

Kielce

DARIUSZ ADAMCZYK

Summary

The connotations of the Old Testament Idea of The Rest of Israel in reference to the Church from the Gospel according to Saint Matthew

The idea of The Rest of Israel contained in Old Testament unites with the idea of the judgment and punishment. However thanks to God's mercy there takes place the conversion, which should lead to the constitution of The Holy Rest. This idea speaks about the Righteous, who will survive Jehovah's punishment, that means who will accept the religious attitude towards Messiah. This new population will not be connected with the society of one nation only. It will be the New Israel, in the qualitative regard to the eschatological society, living in friendship with God. Jesus witnesses by his live and activity about the possibility of the realization of the Messianic forecasts from the Old Testament. Instead of the unfaithful Israel appears new God's nation, the Jesus' Church. The rejection of Jesus will mean the loss of the exclusive right of Israel to be the God's nation. The new nation, which will be plentiful of the fruits of The Heavenly Kingdom will be endowed with this privilege .

The Church in the Gospel according to Saint Matthew was presented in comparison to the Israeli nation; it illustrates the contrast in relation to the former, unfaithful nation. However there exists the connection between Israel in The Old Testament, and The Jesus' Church. The new God's nation appears on the base of the former Jewish national and religious community. Therefore this church is rather the continuation of the former Israel. The true Israel observed the Jesus' teachings. The new God's nation deserves to be called the real Israel with regard

¹¹⁵ Por. E. OZOROWSKI, *Kościół. Zarys eklezjologii katolickiej*, Wrocław 1984, s. 59.

¹¹⁶ Por. J. SZLAGA, *Chrystus i Apostołowie jako fundament Kościoła*, art. cyt., s. 128.

to the unification of its members with God by the baptism and obedience before God. The Church is both the actualization and the realization of the Heavenly Kingdom on earth. Saint Peter is the foundation of the new Messianic nation. His task is to lead man to the God's Kingdom, which is also the main idea of the activity of the Church. It is the dynamic reality, which will be fully manifested in the final times. The Christians are The New Rest. It is the people, whose task consists in the creation of the new perfect God's nation.